

Torah from Around the World

---

*De Eeuwige zal macht aan zijn volk verlenen,
de Eeuwige zal zijn volk zegenen met vrede.*

Tehilliem 29:11

Sjabbat 28 oktober 2023/ 13 Chesjwan 5784, Lech Lecha, Beresjiet/Genesis 12:1 - 17:27

Tanach blz. 22 - 30

Haftara: Jehosjoea 24:1 - 26

Tanach blz. 481 - 483

Vertaler: Bram Lagendijk

Commentaar: **Rabbijn Jonathan Sacks z"l** was bij leven Opperrabbijn van het Verenigd Koninkrijk.

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Reis van de generaties

Mark Twain zei het kernachtig:

"Toen ik een jongen van veertien was, was mijn vader zo onnozelen dat ik de oude man nauwelijks in mijn nabijheid kon verdragen. Maar toen ik eenentwintig werd, verbaasde ik mij erover hoeveel hij in zeven jaar had bijgeleerd."

Of Freud gelijk of ongelijk had over het Oedipuscomplex, zeker is wel dat de kracht en pijn van de pubertijd bestaat in het zoeken naar onze eigenheid, zelfstandigheid, naar iemand anders te zijn dan onze ouders. In onze jonge jaren waren zij de duurzame factor in ons leven, onze veiligheid, onze stabiliteit, de bron voor onze plaats in deze wereld.

Onze eerste en diepste angst als zeer jonge kinderen is verlatingsangst: de afwezigheid van ouders, vooral van de moeder. Jonge kinderen zullen vrolijk spelen zolang hun moeder of verzorger in de buurt is. Is dat niet zo, dan slaat de paniek toe. We zijn te jong om op eigen kracht de wereld in te gaan. Juist de stabiele, voorspelbare aanwezigheid van ouders in onze jonge jaren geeft ons een fundamenteel gevoel van vertrouwen in het leven.

Maar naarmate onze volwassenheid dichterbij komt, moeten we onze eigen weg in de wereld leren vinden. Dat zijn de jaren van zoeken en in sommige gevallen van rebellie. Die maken de pubertijd zo beladen. Het Hebreeuwse woord voor jeugd (de wortel is *n-a-r*) heeft de betekenis van 'ontwaken' en 'schokken'. Bij onze vorming vergelijken we ons liever met onze vrienden, onze leeftijdsgenoten, dan met onze familie. Vaak geeft dat spanning tussen de generaties.

De literatuurwetenschapper Harold Bloom schreef twee fascinerende boeken: *The Anxiety of Influence* en *Maps of Misreading*, [1] Daarin betoogde hij in Freudiaanse stijl dat grote dichters ruimte voor zichzelf creëren door hun voorgangers opzettelijk verkeerd te interpreteren of verkeerd te begrijpen. Anders zou je – als je echt ontzag zou hebben voor de grote dichters die je voorgingen – belemmerd worden door het gevoel dat alles wat gezegd zou kunnen worden al is gezegd, en beter dan jij ooit zou kunnen doen. Creëren van de ruimte die we nodig hebben om onszelf te zijn, betekent vaak een tegendraadse verhouding met degenen die ons voorgingen, en dat geldt ook voor onze ouders.

Een van de grote ontdekkingen door de jaren heen is dat we, na schijnbaar een leven lang afstand nemen van onze ouders, heel erg op hen gaan lijken. En hoe meer afstand we namen, hoe dichter we bij elkaar kwamen. Dat is de werkelijkheid in het inzicht van Mark Twain. Er is tijd en afstand nodig om hun wijsheid te zien, om te zien hoeveel we aan onze ouders te danken hebben, en om te erkennen hoeveel van hen in ons voortleeft.

De manier waarop de Tora dit doet in relatie tot Avraham (of Avram zoals hij toen werd genoemd) is opmerkelijk in zijn subtiliteit. *Lech lecha* – trek weg. De Joodse geschiedenis begint inderdaad met de woorden: “De Eeuwige zei tegen Avram: ‘Trek weg uit je land, verlaat je familie, verlaat ook je naaste verwanten, en ga naar het land dat ik je zal wijzen.’” (*Bereesjiet/Genesis 12:1*)

Dit is het stoutmoedigste begin van welk levensverhaal ook in de Tanach. Het lijkt uit het niets te komen. De Tora geeft ons geen beeld van Avrahams kindertijd, zijn jeugd, zijn relatie met andere familieleden en van hoe hij met Sara trouwde. Of van de karaktereigenschappen die ervoor zorgden dat God hem uitkoos om de stichter te worden van wat uiteindelijk zou leiden tot de grootste revolutie in de religieuze geschiedenis van de mensheid. Dat wat tegenwoordig het Abrahamitische monotheïsme wordt genoemd.

Het was deze bijbelse stilte die leidde tot de *midrasj*-traditie die we bijna allemaal als kinderen leerden, namelijk dat Avraham de afgoden in het huis van zijn vader kapotsloeg. Dit is Avraham de revolutionair, de beeldenbestormer, de man van een nieuw begin, die alles waar zijn vader voor stond, omvergooid. Dit is, als je wilt, Freuds Avraham.

Misschien zijn we pas op latere leeftijd in staat om terug te gaan en het verhaal opnieuw te lezen, en de betekenis te beseffen van de passage aan het einde van de vorige *sidra*. Daar staat:

Terach verliet Oer, de stad van de Kasdiemers, en nam zijn zoon Avram met zich mee, evenals zijn kleinzoon Lot, de zoon van Haran, en zijn schoondochter Sarai, Avrams vrouw. Samen gingen ze op weg naar Kena'an. Maar toen ze in Charan waren aangekomen, bleven ze daar wonen. (*Beresjiet 11:31*)

Met andere woorden: het blijkt dat Avraham het huis van zijn vader verliet lang nadat hij zijn land en zijn geboorteplaats had verlaten. Zijn geboorteplaats was in Ur, in wat nu Zuid-Irak is. Maar hij maakte zich pas los van zijn vader in Haran, in wat nu Noord-Syrië is. Terach, de vader van Avraham, vergezelde hem op de eerste helft van zijn weg. Hij ging met zijn zoon mee, althans voor een deel van de reis.

Wat gebeurde er eigenlijk? Er zijn twee mogelijkheden. De eerste is dat Avraham zijn oproep in Ur ontving. Zijn vader Terach stemde ermee in om met hem mee te gaan, voornemens om hem te vergezellen naar het land Kena'an, hoewel hij de reis niet afmaakte, misschien vanwege zijn leeftijd. De tweede is dat Avraham de oproep in Haran kreeg, in welk geval zijn vader de reis al op eigen initiatief was begonnen door Ur te verlaten. Hoe dan ook, de scheiding tussen Avraham en zijn vader was veel minder dramatisch dan we aanvankelijk dachten.

Ik heb elders [2] betoogd dat het bijbelse verhaal veel subtieler is dan we doorgaans denken. Het is bewust zo geschreven om te worden begrepen op verschillende niveaus en in verschillende stadia van onze geestelijke groei. Het is een oppervlakkig verhaal. Maar er is vaak ook een dieper verhaal dat we pas gaan opmerken en begrijpen als we een bepaald niveau van volwassenheid hebben bereikt (ik noem dit het verborgen tegenverhaal). Beresjiet, hoofdstuk 11-12 is een klassiek voorbeeld.

Als we jong zijn, horen we het fascinerende – en zelfs aanmoedigende – verhaal van Avraham die de afgodsbeeldjes van zijn vader breekt, met de boodschap dat een kind soms gelijk kan hebben en een ouder ongelijk, vooral als het om spiritualiteit en geloof gaat. Pas veel later in het leven horen we de veel diepere waarheid – verborgen als een eenvoudige genealogie aan het einde van de vorige *sidra* – dat Avraham feitelijk een reis voltooide die zijn vader was begonnen.

We lezen een vers in het boek Jehosjoea/Jozua – als onderdeel van de *Haggada* op de sederavond – dat zegt:

Jullie voorouders woonden lang geleden ten oosten van de Eufraat. Het waren Terach en zijn zonen Avraham en Nachor. Ze dienden andere goden. (*Jehosjoea 24:2*)

Er was dus afgodendienst in de familieachtergrond van Avraham. Maar Beresjiet, hoofdstuk 11, zegt dat het Terach was die Avraham uit Ur meenam om naar het land Kena'an te gaan,

en niet Avraham die Terach meenam. Er was geen onmiddellijke en radicale scheiding tussen vader en zoon.

Het is inderdaad moeilijk voor te stellen hoe het anders had kunnen zijn. Avram – de oorspronkelijke naam van Avraham – betekent ‘machtige vader’. Avraham werd zelf gekozen, want “hij moet zijn zonen en zijn verdere nakomelingen voorhouden de weg te volgen die Ik wijs, door rechtvaardig en goed te handelen...” *Beresjiet (18:19)* Dat wil zeggen, hij werd gekozen om een modelouder te zijn. Hoe kon een kind dat de weg van zijn vader afwees, een vader worden van kinderen die op hun beurt niet zijn weg zouden afwijzen? [3] Het is logischer om te zeggen dat Terach al twijfels had over afgodendienst en dat hij het was die Avraham inspireerde om verder te gaan, geestelijk en fysiek. Avraham vervolgde de reis die zijn vader was begonnen en hielp zo Jitschak en Ja’akov, zijn zoon en kleinzoon, hun eigen weg te vinden om God te dienen – dezelfde God, maar op andere manieren ervaren.

Dat brengt ons terug bij Mark Twain. Vaak beginnen we met te bedenken hoe anders we zijn dan onze ouders. Het kost ons tijd voordat we beseffen hoeveel ze ons hebben geholpen te worden wie we zijn. Zelfs toen we dachten dat we weggingen, zetten we in feite hun reis voort. Veel van wat wij zijn, is te danken aan wat zij waren.

[1] Harold Bloom. *The Anxiety of Influence: A Theory of Poetry*. New York: Oxford University Press, 1973; *A Map of Misreading*. New York: Oxford University Press, 1975.

[2] Jonathan Sacks. *Not in God's Name: Confronting Religious Violence*. New York: Schocken Books, 2017.

[3] Rasji zegt over Bereesjiet 11:31 dat de Tora de dood van Terach registreert vóór Gods roeping aan Avraham om de scheiding tussen vader en zoon te verdoezelen. Zie echter Ramban daarover.